

העדכון בוצע בהצלחה

05/02/04
11:54:37.4

א ר כ י ו ן   ה ה ג נ ה
ר י ש ו ם   נ ת ו נ י   ע ד ו ת

UPED000M
RNN

הסימול מוזן במבנה 9999.88888 כאשר 9999=פוליגל, 88888=עדות עם אפסים מובילים
סימול: 232.00001_ סימול ישן: _____ , _____

*שם מעיד: לבקוב חיים _____
*אינטרנט: 2 סומן לאינטרנט ללא תמונה
תאריך מסירת העדות: 101180_ *סטטוס: _____

נושא העדות: לבקוב חיים - דבריו לזכרו של ישראל שרפמן חברו הטוב. _____
_____
_____

התקופה עליה נמסרה העדות: 1011918_ עד 31121959
הערות: מקלטות זקני הישוב בגליל, מארכיונם הפרטי של בלחה ואורי שרפמן, _____
בית גן יבנאל, ינואר 2004.

השאלת העדות: _____ *יעד: _____
מעדכן אחרון: RNN 05/02/2004
*מיקום: _____ *מחסן: _____ ארון: _____ צד: _____ מדף: _____ פוליגל: _____

-----
24   16   14   18   12   11   10   9   8   7   6   2   1
עזרה קרא הוסף עדכן בטל מלמ תקציר הבא נקה הצגת- סרגל חזור סיים

זכרונות אלה הועברו לכתב מהקלטות זקני הישוב בגליל.
הקלטות נערכו ע"י אורי שרפמן מניח-גן (יבנאל) והם רכושם הפרטי של
כלה ואורי שרפמן.
הקלטות נמסרו באדיבותם לארכיון בית יגאל אלון בגינוסר, לתועלת הציבור כולו.

תחילת דברי המשפט

ארכיון ותיקי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לכללה ואורי שרפמן
בתי גן יבנאל טל. 06750488

דברי חימק'ה לבקוב לזכרו של ישראל שרפמן חברו הטוב.

אז הספור יתחיל מהסוף.

יצא לי המזל שכמה ימים, יומיים או שלושה, לפני שנפטר ישראל הייתי ביבנאל וכרדכי
בקודש באתי לישראל לשאוב אינפורמציה, למלא את הבטריות.
ישבנו, שקשנו והוא ססף את מדי לבו.

ומרי לבו - לא היה על פרנסה ולא על בגדים ולא על בתים, אלא מה יהיה הסוף עם
המדינה הזו. זה אחד הדברים שהסעירו את ישראל.

אכל לחם ובצל - היה לו טוב, אכל לחם בשמן - זה בכלל היה מצב טוב, אבל היום -
מה שהולך עם המדינה...פה ערבי התחצף נגדו ופה זה אמר מלה....ומה שכתוב בעתון
זה קודש קודשים.....זה אכל אותו. נסיתי להרגיע אותו באותה פגישה.
נסעתי כעבור יומיים. כשהגיע לי הטלפון שישראל הלך, הייתי באילת וכבר לא יכולתי
להגיע להלויה. באתי בתוך השבעה.

פגשתי את עמוס אברמסון זה שאביגדור יוסלפול קורא לו מקריום והוא ספר לי סיפור
נורא מעניין, כך הוא אומר: כיום תמישי או כיום רביעי, אני לא זוכר בדיוק, נסענו
לסעדיה גריטי ללמוד גמרא.....

באו אליו (עמוס וישראל) ועצאו את סעדיה גריטי קצת מרגיש לא טוב.

אבל המחלה לא היתה מתוכננת מראש אז האשה הכינה את הבקבוק ערק ואת הגרעינים ואת
הפיסטוקים ושמה איזה מלפפון תמוץ, ישראל ועמוס ישבו בלי סעדיה רק עם הבקבוק.
ותחילו להציק לו כערב, אז הבקבוק תזיתם. גמרו את העסק תזיטו על האוסו. עמוס
לוקח את ישראל בחזרה הביתה, בדרך ישראל תחיל להקריא לעמוס שירים שהוא כתב.
בעת האחרונה. עמוס כנראה מטבעו אהב יותר את "תהילים" ולא שם לב כל כך ליצירות
של ישראל. הגיעו לבית של ישראל, אומר ישראל לעמוס - דברי עמוס -

"ואללה, אני כתבתי את זה לעצמי ואני רוצה שאתה תקריא אותו בבוא היום"

נתן לי תזיכת ניר ואמר: "תקריא!"

אמרתי לו: "כשיבוא הזמן תקרא."

אמר ישראל: "אתה בקושי יודע לקרוא ככה, תלמד את זה, אני רוצה לשמוע אותך קורא
את זה".

בקיצור, אני לא יודע, אם הוא קרא לו, לא קרא לו. אמר לו: "זהו זה, מה אתה כבר
מכין לעצמך?"

"שיהיה מוכן, שיהיה טוב".

אז עמוס אומר: "נסעתי הביתה. יש מזל ששתיתי אצל סעדיה, אז נרדמתי מהר. ככה כל

הנחונים היו - לא לישון. למחרת בבוקר, אני קם - אמרו לי:נסעו עם ישראל לבית חולים. כעבור שעה אמרו: זהו זה..."
אז אם הסיפור הזה ידוע לך ואם לא, אינני יודע, וגם אם עמוס יכחיש 50 פעם, ורי אני מודיע לך שלי זה הרבה הרבה זמן לא נתן לשום מחשבה אחרת להכנס לדאש. הדבר הזה רדף אותי חודשים.
הסיפור הזה יפה כשלעצמו - א. מפני שלא כל אחד חוזה את אחרית הימים וב. זה היה נורא אופיני לישראל.

עכשו אני לוקח "דוורס" עד כיתה א' או עד הגן.
ישראל היה גדול מאתנו בשנה וחצי מפני שבמחזור שלנו אני הייתי יחד עם מנחם. למדנו בכיתה אחת והיו לזה שתי סיבות: סיבה ראשונה, זה שישראל בילדותו סבל מעניינים רפואיים - היו לו בעיות רפואיות, עיניים ורגל. בשביל זה הוא קצת צלע על ירכו" מה שנקרא וגם לא הצטיין בעין דחה. סיבה שניה - שאילו היה קל כצבי עם עיניים של נשר, לא היה ביבנאל בית-ספר מסודר, כזה אחרי כזה. כל שנתיים היו אוספים את הילדים ומכניסים לכתה אחת, כך יצא שאנחנו היינו יחד. מנחם ואני וכל בני המחזור שלנו היינו בני גיל אחד היחיד שהיה יותר גדול היה ישראל. גם מנחם בן יפת ואחרים כמוהו היו גדולים יותר, אלה פשוט - איך אומרים - מקצועים היה "לחכות לבאים" הם עברו את כיתה א' או את כיתה ב' 6 או 7 פעמים עד שכולם השיגו אותם.
גם .....(נתנזון?) היה יותר גדול והיו גם כמה ילדות גדולות יותר.
על כל פנים, הגיל עשה את שלו ולמעשה ישראל, לא הייתי אומר שהפך המנהיג של הכיתה אבל היועץ. יועץ בעיקר בענייני מיו ואנחנו, כשהגענו לגיל שהיינו משחקים עם הילדות ב"אבא ואמא" והיינו הולכים לגורן ונותנים צביטה ופה ושם, אז ישראל היה המזהיר והמכוון. כשהגיעה שעת רצון, אז הוא היה כמובן ראש המשפחה.
את תזורה ידענו, לא היינו צריכים הדרכה. בסך הכל ראינו את הפרות, ראינו את התרנגולות וראינו את ה"גאנער" (אוז באידיש).
ואני זוכר שיעקב קרמר בא לכיתה יום אחד וסיפר שהאמא שלו אמרה שה"גאנער" כבר "געשפילט מיט די גאנדז" (מאידיש: האוז שיחק עם האוזה) הוא לא שיחק הוא "זיין" אותה. ככה שאנחנו ידענו את כל המעשיות האלה. אבל בכל זאת, ישראל היה תמיד הרציני בנושא.

בכיתה, בלימודים, אז לישראל היה קשה לראות מהלוח. גם הקריאה בספרים היתה קשה בשבילי. אז - מי ראה משקפיים? אחר-כך בא מולה גרינברג עם משקפיים. אבל לא ידענו שכן-אדם הולך לרופא ומרכיבים לו משקפיים.
אבל כאשר הגיעה השיחה בכיתה לסיפור מטוים, היה ישראל "שוחה" בו. כשהיה רוצה פעם "לדפוק" את המורה היה מתחיל "להרביץ" את הסיפור והמורה היה עומד ומסתכל - ומה הלאה? לאן זה מוביל?
אולי בכיתה ד' או בכיתה ה' נודע לי ששמו ישראל. בשבילנו היה תמיד "אלינק'ה". וכמה היינו מתעסקים חוץ מלימודים? לימודים - זה היה חלק קטן בעולט שלנו.
המוסד השני הצמוד ללימודים היה "הדרך מיבנאל לבית-גן".
בית-הספר היה ביבנאל ואנחנו גרנו בבית-גן. כביש לא היה, היו שתי דרכים - האחת הדרך המרכזית שהיום עובר בה הרחוב יבנאל-בית גן והדרך השניה היתה - דרך ברקוביץ.

הדרך הזו קיימת עד היום, היא עוברת מהרחוב העליון של בית-גן בקו ישר לחנות של ברקוביץ. מי שהיה צריך משהו מהחנות היה הולך ישר לחנות, משם אפשר היה ללכת דרך הזיתים לבית-הספר. אלה היו שתי הרכיבים, הדרך והאלטרנטיבה. אם נניח היית רב עם מישו והוא הבטיח לך שיגמור אתך "חשבון" - אז אם זה היה אחר שלהבטחה שלו לא היה "כיסול", אז הלכת איך שהלכת. אבל אם זה היה ישראל שרפמן שהבטיח לתפוס אותך בדרך - אז היית הולך כבר מתדרך העליונה הביתה. וכשאנחנו מספרים כבר על הדרך העליונה, נזכרתי במקרה פיקנטי ביותר - כיבנאל היה סניטר ושמו היה פיפק"ה, נדמה לי. קודם כל, הוא היה הולך עם חליפה לבנה ועם "הלמט" (כובע פקק), זה ההבדיל בינו לבין החקלאים. הוא היה - איך אומרים, מהאקדמיה. היה לו רכב צמוד והרכב הצמוד הזה היה החמור של מחוני קרמר. למחוני קרמר היה חמור לכן שקנה אצל הסבא שלי, לאבא היו חמורים קפריסאים ומאלה קנו למחוניק כבר מצווה חמור מזנה. הוא היה משכיר את החמור לפיפק"ה כשהוא הסתובב בוואריות לסדר את פחי הנפט והסולר. אז עוד לא היה די. די. סי., החמור הזה היה חמור בריא ומחוניק היה מאכיל אותו כל טוב. חוץ מזה פיפק"ה לא היה כל כך מנצל אותו, הוא היה בא לווארי והיה קושר אותו. כשהלך לסדר את הפחים החמור היה אוכל ירק בינתיים. וחמור, כשהוא שבע והוא בריא ואוכל ירק הוא במצב רוח טוב וכשהיה מריח ושומע צעדים של איזה חמורה בקצה הבקעה היה מתחיל לשאוג בשאגות ונעירות קורעות לב. אנחנו בדרך חזרה מבית הספר או בדרך לבית הספר ומרחוק היינו רואים את הסניטר עם החמור ואז הייתה מתחילה מקהלה של נעירות וזה, החמור היה עונה לנו בקול והיה סוחב אתו את הסניטר עם הפחים עם הנפט ועם הציוד הרפואי שלו. כשהיה מוצא אותנו מיהרנו להסתתר בין העצים או ברחנו לכל עבר. פיפק"ה היה מתכנן את העבודה שלו לזמן שלא היינו בשטח, רק לא בזמן שהלכנו לבית-הספר או בזמן שחזרנו הביתה. ישראל היה מנצל על המקהלה הזו. זה החמור כשהוא נוער והוא מתרגש, אז הוא לא רק נוער הוא גם אוכל שעורה ועשב וגם עושה "פיפלי". אז ישראל היה מחליף את התפקידים. אם פיפק"ה הסניטר עזב את יבנאל ואת הגליל זה היה רק בגללנו, הרגנו אותו ואת החמור של מחוניק.

ספור אחר הקשור בדרך -

הדרך מיבנאל לבית-גן נמשכה רבע שעה או עשרים רגע, עשינו אותה פעמיים ביום, פעם אחת בבוקר ופעם אחת אחרי הצהריים. מי שהיה מפונק היה מביא אתו אוכל ואוכל את ארוחת הצהריים בבית הספר, הביתה - היה חוזר אחר-כך בשעה שתיים. הדרך הזו הייתה ה"נתיק" שהיה מספסל בית-הספר עם המשמעת ועם סטירות הלחי של המורה האדון אורי. כאן בדרך היינו חופשיים, אנחנו לבד! אני זוכר למשל מקרים שפתאום באמצע הדרך היינו מתחילים לרקוד דבקה. את הדבקה למדנו בחתונה ערבית שהלמט פעם. אני חושב שישראל התחיל את הקרירה הפיוסית שלו כבר אז בחיבור מנגיניו לשירים ערביים ששמע בסביבה.

חמורים בבית הספר זו הייתה פרשה בפני עצמה.

אני זוכר שבתחילת כיתה ג' חליתי באבעבועות רוח, ככה שהחבר"ה היו שלושה-ארבעה ימים לפני בבית הספר. אנחנו גרנו אז בבית של שמושניק והחבר"ה באו למסור דו"ח על הנעשה בבית הספר ואיך התחילה השנה. ואני זוכר שאז אמרו - יש שני מורים חדשים, אחד לובש קסנט ואחד יש לו כובע עם תעלה.

כובע עם תעלה זו מגבעת עם חריץ באמצע.

אז אם במסחה ובסג'רה ראיית אנשים עם חליפות ועניבות וכובע עם תעלה, ביבנאל זה לא היה. בחורף היו לובשים קסנט לבד ובקיץ היו עוטפים את הכופיה על הקסנט, קודם כל שהכופיה לא תפריע ובמקרה של ברחש היו מורידים את השוליים ומכסים את הפנים. והנה המורה או כל פקיד עירוני שהגיע עם חליפה ועם כובע או מגבעת היה בולט בשטח. אני זוכר ששלוס קוראקין נסע לתל-אביב וכשחזר בחזרה אמר - בתל-אביב כל השבוע לובשים כמו בשבת. - זה הרושם הראשון שהיה לו.

אני זוכר שבאתר מנשפי פורים ישראל התחפש, ולמה יכול בחור ביבנאל להתחפש? הוא לכש חולצה נקיה ועניבה.

בשביבנו זה היה מצח התחפשות.

לעניבה קראו "דג מלוח" והיה אצלנו פועל ביבנאל, אברהם, ליטאי אחד, שכפורים קנה דג מלוח ותלה על הצוואר. גם הוא התחפש.

הדרך הזו היתה הווי חיים.

היו הבדלים בינינו לבין היבנאלים. היה הבדל יסודי אחד, אנחנו היינו באים לבית-הספר. היינו קמים בבוקר, יוצאים לדרך היבנאלית - אז בקיץ היתה בעיה עם החום ברגליים - נעליים או סנדלים קבלנו בבר-מצווה. הלכנו יחפים וכשהיינו חוזרים הביתה בשעות הצהריים הדרך בערה. כביש לא היה ובדרך שהלכנו שהיתה דרך העגלות והבהמות האדמה הפכה לעפר דק, העפר הדק הזה היה קולט את השמש והדרך ממש שרפה. וכך למדנו לרוץ כמה מטרים לשים את הילקוט על הארץ ולעמוד עליו כדי לנוח. או שקפצנו מאבן לאבן כמו בנהר, ככה קפצנו על אבנים על עליים על עשבים כדי לתת לרגליים לנוח קצת מהחום השורף. בחורף - זה היה דבר נורא, אמנם הלכנו בנעליים של האמא או של האבא אבל זה לא היה פשוט. היו שני סנדלים במושבה אבל שניהם היו בטלים מעבודה. זוג נעליים עלה 20 גרוש או עשרים וכמה גרוש ולא היה כסף במה לקנות נעליים לילדים. מי שהיה רוצה בכל זאת לעזור קצת לילדים או לפנק אותם היה מביא אותם על הפרדה לבית הספר ולעיתים נדירות מאוד כשהיו גשמים חזקים והואריות נסחפו היו מחכים עם הפרדות עד שנצא מבית הספר. בדרך כלל בחורף היינו מבוססים בכופ, היינו באים הביתה והרגליים היו כמו קרח.

בחורף, כשהיה קר היינו שמים עלינו מה שלא יהיה, סוודר, חולצה חמה מעיל או ז'קט מה שהיה בבית אבל כשהיה יורד גשם היינו מתחילים לחפש חתיכת שק כדי להתכסות מפני הגשם. שק ריק של תבואה היינו מקפלים לשניים עם "שפיץ" מאחור ושמים אותו על הגב - ואז אתה בכלל הית מפונק - זה היה מעיל גשם מצוי. טוב להזכר, אבל החיים היו קשים מאוד. מה שייחד אותנו מהיבנאלים היה קודם כל שהיינו יותר סבילים מהם. אבל לילדי שרונה, שגם הם למדו ביבנאל היו יותר סבילים מאתנו.

כ-24 או 25 ילדי שרונה למדו ביבנאל.

שרונה ופוריה היו חוות חקלאיות של יהודים אמריקנים שעלו ארצה במלחמת העולם הראשונה ורכשו את האדמה בכספת. אנחנו אומרים ש"חומה ומגדל" היתה המצאה שלנו, ישובי "חומה ומגדל" קמו בשנים 36-38, אבל יהודים הקימו חצרות כאותם הימים ובנו את החצר כמבצר. החצר היתה מוקפת חומה מאבני גזית.

שרונה היתה מחנה זמני של ה"חרטים" שהיו באים וגם של הקוצרים. היהודים האלה הקימו בנינים לתפארת מתוכננים ותסוגננים ויפים מאוד. הם בנו מאבן בזלת וחפרו בורות מים במקום. שרונה ופוריה הוקמו במקומות גבוהים כדיוק הפוך למתכנני הישוב הישן שהקימו את המושבות למטה כי המעינות - מקורות המים היו למעלה והמים זרמו מלמעלה למטה, שמה עשו בורות מים עם משאבות כאלה כמו בסרטי המערכ הפרוע. הם היו לבושם בג'ינס הזה שהיום נהיה להיט. הג'ינסים האלה, אני זוכר אותם מילדות. לילדים היו "שלייקעס" (כתפיות) וסניורים. היה להם גם ציוד, היו להם עגלות עם "שינות" רחבות כאלה, אמריקאיות, עם מושבים של ברזל וזה היה דבר לתפארת. והגיעו משפחות לשרונה משפחה אחת קראו להם שומר עכשיו הם קוראים לעצמם שמיר, והיתה משפחת קפלן - משפחה מבוססת. אז ראינו משפחה של "פארמר" (אכר) אמריקאי בכל גדולתו.

היה להם ארון בגדים והיה להם פטיפון, "סנדוק" ענקי עם המשפך הגדול למעלה ושמו על זה "פלסטיונקום" וזה ניגן וזה שר, ועוד אם היה פרק חזנות .... כי ככה הכל היה באנגלית והדבר היחידי שהביננו זה היה חזנות וזו היתה ההוכחה שזה מדבר לענין. פעם בחצי שנה, באיזה חג אָז באיזה ארוע, היה בית-הספר עולה לשרונה כטיול מסודר ומאורגן, לשמוע את הפטיפון מנגן ולא חשוב מה היה מנגן. והאטרקציה הזו שה"חתיכת-ברזל" הזו הוציאה קולות, זו היתה חויה.

הילדים שלהם, כל בוקר היו רזוכבים שניים שניים על חמור, היו כעשרה ילדים והיו ארבעה או חמישה חמורים.

את החמורים הם היו קושרים אצל שמריה, ושמריה היה מבטיח לאנשי שרונה להאכיל את החמורים בארוח מלא, והחמורים הלכו ונהיו רזים מחודש לחודש. הם היו מביאים אתם אוכל ובשעה ארבע היו אוכלים על החמורים בדרך חזרה לשרונה.

בימים של חורף וגשם היה שגן בשרונה שהיה בא לקחת אותם. ככה היה יום-יום, שנים שנים על החמורים היו באים.

באיזה יום אחד בשנת 59, משהו כזה, אני כבר תחלתי לעבוד בצינור הנפט, ואני באילת וישבתי בבית מלון ועל יד שולחן ישב איזה יהודי עם כובע הרט וקרא עתון. אני ישבתי עם משהו ודיברנו והיהודי הזה כל הזמן הסתכל עלינו כשראה שאנחנו לקראת סוף אז הוא ניגש ושאל: - תסלח לי, מאיפה אתה?

אמרתי לו: - אני מיבנאל.

אמר לי: - אתה לא מכיר אותי, אבל אני הייתי בשרונה, שמי שטרך.

אמרתי לו: - עצור, אבא שלך או הדוד שלך, אני לא יודע מי, קבור על יד הסבתא שלי בבית-גן.

אז הוא אומר לי: - אתה מפתיע אותי.

אמרתי לו: - זה לא הכל, הוא מת מקרחת.

תחלתי לספר לו את ה"יחוס" שלהם, שהם באו לשרונה מלסוד-המעלה.

ואז הוא שאל אותי: - איך אתה זוכר את כל זה?

אמרתי לו: - שני דברים חשובים בזכרוני מילדות, האחד - המצבה של צבי שושני

אז הגבעה היתה ערומה, חלקה וזה עמד כל הזמן יחירי, הוא היה הראשון, המצבה של צבי שושני היתה צבועה בסיד ועלינו הילדים היו מאזימים שאם לא נאכל חינין נשכב על יד צבי שושני. מכל הבקעה ראתה את המצבה הזו של צבי שושני.

והדבר השני שאני זוכר זה השטרן הזה.

אני זוכר שבלילה אחד אמרו: - שטרן מה, קוברים אותו בבית-גן.
 פה עוד לא היה בית קברות בכלל וזה היה לילה, ואז היו כולם עם פנסים. כל המושבה
 עם פנסים רכב. אני הייתי ילד קטן, הייתי סקרן ועמתי מול החלון, ואני זוכר את
 הפנסים על הזר ושמעתי את הנקישות של המכושים. הלא אז יכולת לשמוע זכוכ שעבר,
 לא היתה אקולוגיה ולא היה זהום אויר. שמעת את הנקישות של המכוש על הסלע וראית את
 הפנסים האלה.....

הוא הבחור הזה למד במקוה ואחר-כך שלחו אותו לאלג'יר ללמד בחוות של הבארון.
 הוא עבד אצל הבארון באלג'יר ומשם עבר לבראזיל ועד היום הוא יושב שם. יש לו חוות
 ויש לו בקר. אני שאלתי אותו רק שאלה אחת: - תגידי לי, מרעה איך משקים? יש ממטרות?
 עד עכשיו הוא עוד צוחק: - ממטרות? אין ממטרות, ואז שמעתי שיש בעולם מקומות שלא
 יודעים מה זה להשקות.
 זו שרונה.

שרונה זה היה עם לכרד, והילדים שלהם היו באים לכית הספר אלינו.
 ליבנאלים היו חיים קלים, והמשך דוד אלקיים, אבא של שלמה, היה כל בוקר בשבע וחצי
 עובר עם הפעמון ברחוב ואז הם היו מתחילים להתאסף בבית הספר. אז כששאלו את היבנאלי
 כשאחר, - למה אחרת? הוא ענה - לא שמעתי את הצלצול.
 אנחנו היינו מוכרחים לכוא בזמן, לנו לא היה תרוץ כזה.

המלחמות בין היבנאלים והבית-גנים עברו שני שלבים.
 בשלב הראשון היו קטנות אבל הן היו של ילדים.
 פעם אחת היתה מלחמה גדולה, עם פרשים ועם סוסים ועם "חורג'ים" ועם אבנים.
 מלחמה מתוכננת- בראותך אויב פגע להרוג.
 אנחנו היינו קטנים כשהמלחמה הגדולה הזו היתה. זה היה הגיל של אברהם יופה ושל
 ישראל גופן.

אני כמעט לא זוכר את זה אבל אני חושב שפשיטות הברואים, שכת אחד על משנהו כדי
 לשרוד את הצאן, הבקר והגמלים, השפיעו עליהם, אני חושב שהקרב האחרון בין שכטי
 הברואים היה בשדות יבנאל.
 - שאל את שמואל שולמן על הקרב הזה, זה ספור מרתק.
 הם פרצו לרחוב והתחילו להניס את הקהל ואני עבדך עם עוד איזה שלושה או ארבעה קטנים
 נלקחנו בשבי. הם הכינו מכלאה, ואיפה היתה המכלאה? המכלאה היתה ברפת של ניסנבוים
 איפה שהיה פעם קסטיצקי. שם היתה רפת עם עליה ואנחנו יושבים למעלה ברפת שבויים.
 - צריך לצאת מפה - שבת, ורעבים, ובבית לא יודעים וידאגו....ומי שמר עלינו?
 אברהם יופה ומאיר דוכובניק. ואז אני מתחיל לצעוק: - נחש...נחש...נחש...
 והם השניים, השומרים, התחילו לרוץ ולחפש את הנחש ואנחנו - אני, זאב ברקוביץ -
 הכיתה! זה היה הנצחון הבית-גני היחיד שהיה בכל המערכה הזו.
 הפרשים התחילו לרדוף והבית-גנים התחילו לרדוף בסוף נגמרה המלחמה ועשו סולחה.

לניסלכויס היו שני בנים, אברהם וישראל, אלה היו ממשפחה אריסטוקרטית - רוסיס - החבר"ה של ויסוצקי ויברוצקי, מהרוסיס הטובים, אז אלה הלכו עם דגל ותקעו אותו בין שני המחנות. והיתה סיסמא "כל אכרי הגליל התאחדו".
זה היה באמת מקרה חריג, מריבה שכזאת. אבל כזה נגמרה המלחמה ומלחמות נוספות לא היו חוץ מהמריבות הרגילות על מחברת ועל עפרון.
וכשמדברים על עפרון אזהיו משפחות שמשפחה אחת היתה קונה עפרון ומחלקת אותו לילדים זו משפחה שהיום היא ברוכת-כסף ביבנאל אבל אז היתה ברוכת ילדים וכל אחד מהילדים היה בא עם עפרון בגודל של גפרור ובזה הוא היה צריך להסתפק חודש ימים.
גם מהמחברת היו חותכים לשנים כדי שהיה חסכוני יותר..

**אודיות ותיקי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלחה ואורי שרפמן
בית גן יבנאל טל. 06750488**

חוץ מנושא בית-הספר, היה נושא הסביבה. כל פינה בבקעה והספור שלה. למשל - היקב, תשאל לידים היום, איפה היקב, מי יודע? היקב היה על הזר למעלה.

אבל מלכת הנופים היתה ה"אטושה". זו היתה פנינת תמר. אולי היא לא היתה כל כך יפה אבל יותר יפה ממנה לא ראינו. צמחו בה תות ותאנים וסבר (סבר"ס) ואל כל אלה צריך להוסיף את הירודאים בדרך - ואם אתה חושב שזה היה פשוט ללכת לשם, אני אומר לך שההליכה היתה "על קידוש השם".

אני זוכר פעם אחת, הלכנו בשבת. היינו מתחילים לעלות בדרך, הורגים איזה ראש תמינה ולפנינו, במרחק לא רב, נחתה דיה ועלתה למעלה עם נחש בפיה ופתאום עזבה אותו על הארץ בשבילים שרצו נחשים כאלה באורך של 10 או 12 מטרים.

ה"אטושה" היתה בריכת מים לאגירת מי מעין והיתה שם שוקת ששימשה להשקית הבקר מסביב הבריכה היתה בגודל של ארבעה מטרים על שלושה, משהו כזה, והמים היו צלולים וטובים מפני שכל פעם היו זורמים אליה מים חדשים. את המים היו מעבירים לשקחות בפחים ו והפרות היו באות לשחות. הן היו שותות מחר ובכנסות מתחת לעצים ואז אנחנו היינו נכנסים לבריכה לשחות. שם למדנו לשחות. היינו נכנסים לבריכה כעשרים או שלושים כל מי שהיה, היה נכנס לבריכה והיינו שמה שוחים ושוחים, הלא שעונים לא היו. לא הלכנו עם שעונים על היד, אפילו למשה ראש הועד לא היה לו שעון על היד, היה לו כזה שעון כיס, אבל שעון על היד למי היה?

ואיך היינו יודעים מתי הזמן? לפי התפילות של הסבא שלי. היינו שומעים אותו מתפלל מבית הכנסת שבמושבה, זה היה במרחק של שנים וחצי- שלושה קילומטרים. כשהיינו שומעים את ברכת הכהנים ידענו שהעסק נגמר, ויאללה מתחילים ללכת הביתה. באים הביתה, אוכלים והרוגים לגמרי.

גמרנו נחנו כבר, לא הספקנו לישון, מתחיל להיות קצת קריר, יוצאת הרוח - בנק מתחיל היה לעבור ברוחב, "שורק": "יאאללה, יאללה" והיינו הולכים לצוד איילות.
ולצוד איילות, זה לא עם רובה ציד עם סוסים ועם כלבים - זה לרדוף ברגל אחרי האיילות. והאיילות האלה היו סיוט חיינו ולא יכולנו לעזוב את זה. זה היה כמו חיש.
ללון בכור היה הורן, כלב טוב כזה כמו כלבם של בני בסקרוויל, ובכדי לעשות אותו גזעי וחזק לו את האוזניים, היה כלב טוב, והוא היה מגלה את האיילות ואנחנו ששה, שבעה או עשרה חבר"ה, כמה שהיינו, מתחילים ללכת.

עולים למעלה בשביל לקצה הזיתים של משה גרוס כדי שתהיה לנו קצת ירידה, כדי לדרוך אחריהן בירידה. בניה, בנקה המציא תאוריה שאיילות לא יכולות לרוץ בירידה, הן נופלות, אז הוא כיוון אותן לירידה. אנחנו היינו רצים אחרי הורן שהיה מגלה את האיילות מתחיל לרוץ אחריהן ולנבוח. הן היו בקבוצות של איבע, תמש... שמונה.... ואנחנו היינו מתחילים לרוץ בשדות כמו משוגעים. האיילות כבר היו בפוריה ובטריה ואנחנו עדיין רצים. בנקה היה רץ בין הכלב והאיילות, בכלל בנקה ומנחם היו משיגים את הכלב. כל שבת זה היה אותו סיפור, אבל אנחנו היינו רואים רק את "החתמים" הלבנים המתנדבים של האיילות.....

"יאללה, בואו נחזור הביתה..."

וכשהיינו חוזרים הביתה, בבית היו אומרים שסוף סוף תזעיפנו, הם היו מרוצים ואמרו עכשיו הם יישנו.

כל שבת היה טרוף אחר....

הבית שלנו היה בית גדול והיה כמו קבוץ. אני לא יכולתי לאכול ואז כולם היו עולים עלי ואז הייתי מתחיל לבכות ונרדם על השולחן. אז הסבא שלי היה בא ואומר:

"וואס ווילסט דו פון דעם קינד?" (מה אתם רוצים מהילד?)

ואחר כך היה אומר: אז בואו נראה מה הוא היה צריך ללמוד, ואז הוא היה קורא: החתול קפץ מהחלון וראה עכבר.... חנווני קנה רוטל תפוחי אדמה... מכר... הרויח... הפסיד.... ואז הוא היה אומר: בשביל זה הם הולכים לכית-הספר? אני בגילי כבר ידעתי לתת גט לאשה זה היה ספר האיילות.

והיה ספור הדייג.

זה היה מתחיל אחרי כמה גשמים חזקים, אז היתה האנטטיפסית מתחילה לזרום לירדן. ואז היו דגים מגיעים מהירדן נגד הזרם. בנקה ומנחם היו מומחים לדוג דגים באמבטיה הזו, ואדי שרונה. בנקה היה כבר מבדיל באבנים, הוא היה רואה על של דגים וצבע של דגים והם היו עומדים שניהם וכמה פעמים תפשו את הדגים, ואחה חושב שהיתה רשת או חכהביד תפשו את הדג, והדג הלא היה קופץ מהיד אז בנקה היה צועק ותופש את הדג ונותן לו מכה על היבשה. במשך תמש-שש שנות הילדות האלה תפסנו אולי שנים או שלושה דגים בסך הכל. אבל כל חורף היה אותו ספור.

אבל אם כבר הגענו לעסק הזה של דיג הדגים אז ישנו הספור על הסכר.

זה היה סכר מתוכנן. בין שאר הענפים שהברון רצה לשפר בהם את מצב האכרים העלו את ענף הטבק. הכניסו את הטבק לשיפור החקלאות. טבק מטבעו הוא עבודת ידיים, ממש עבודת נמלים. מומחים גדולים לטבק לא היינו אבל יהודי יש לו ראש, לומד גם איך לגדל טבק. היה מדריך מטעם פיק"א ובעיקר תזמחו בזה ערבים מהרי נצרת, וגם הם לקחו איזה יועצים. הבעיה היתה בעית המים. אז אמרו ככה - ואדי שרונה, נעשה בו סכר, וסכר על כל פרטיו ודקדוקיו עמפתח עולה ויורד עם מנעול כמו שמתוכנן בצרפת ובכל מקום בעולם. אני חושב שהסכר הוקם ב- 1927.

וקודם הקימו את קיר הדייק, זרקו לשם סלעים, אם האכרים לא התפרנסו מהטבק הם התפרנסו בלי ספק מהובלת האבנים לדייק, עשו פרנסה לא רעה לגמרי, לפחות זו היתה פרנסה מהטבק. מהסכר הלכה תעלה שאחר כך התפצלה לשניים אחת לחאקורות העליונות של הרחוב שלכם, מהרחוב העליון עד רולנדה ומשם זה הלך פחות או יותר עם דרך ברקוביץ עד לזמזומיות, הזמזומיות של רושובסקי וכל אלה. זרוע שניה הלכה במקביל לואדי שרונה ומשם זה השקה קצת את האטושה וקצת חלק של החאקורות שלנו, שמושקין, נמר וש"ת.

ותחילו להכין את המשתלות, המומחה למשתלות של הטבק היה אריה מקלר. הוא בא ממקוה והיה כמו אגרונום. הוא ממש נסע ללמוד את נושא הטבק.

את המשתלות האלה של הטבק הגנו בפני הצפורים ובפני מזיקים אחרים עם קוצים. הקוצים האלה נקראים היום "סירה קוצנית" והיו עושים מהם מטאסים לגרנות ולרחובות. עם הקוצים האלה היו מכסים את הערוגות והטבק גדל לו כנחת נוחה להם. אני זוכר שאז גמל בולן (קוצים) עלה גרוש.

אותו הדבר קרה עם העגבניות באזור המרכז. צריך היה להגן על העגבניות בפני הקור ורצו שיבשילו טיפה יותר מוקדם אז הלכו ללמוד אצל הערבים מכיון שהסתר שהערבים מרויחים והקיבוצים מפסידים. התחילו לחפש מה קרה וגילו שהערבי לוקח מגל והולך לסכאב, מוריד עלים ועושה "אוהל" של שני עלים על כל עגבניה. יוצאת השמש, מתחמם העולם, לוקח הערבי את אותו המנג'יל ועובר משיח לשיח לוקח את העלים שכיסו את העגבניה עושה ערימה בקצה השורה ושורף אותם. ואז בגבעת ברנר קודם כל בנו נגריה ובנגריה הזו בנו משולש מעץ במקום שני עלים, לקחו שני לוחות קטנים ועשו את אותו האוהל המשולש והתחילו לקיים את הכיסוי הזה על העגבניה. העגבניות גדלו אמנם יפה אבל הם לא הצליחו אפילו לשלם את העץ.

בקיצור, הסכר היה דבר יפה, הוא באמת יצא יפה והיה נחמד מאוד. אבל הסכר הוריד את ה"אטושה" מגדולתה - א. הוא היה יותר גדול ממנה מבחינת השטח והיה גם יותר קרוב ממנה ואז לא היו צריכים להתאמץ ולעלות אליה, לג'יהנום. וכי היו מרימים דלת והיה יוצא זרם מים וזה היה יפה ואז יכלו לבוא לא רק הילדים באו גם הגדולים, באו הנשים וגם עשו פיקניקים על שפת הסכר הזה. כששנת הטבק הגיעה לסיומה, בנו בית אייזה - מה שהיום מחסן ההספקה, איהפ שהיה בית-הבר של השמן. מחסן גדול עם כל השכלולים עם הקומות העליונות עם "הבוידמים" ועם המדרגות, יפה מאוד ושמה היה גם מכתש לעשות "ביילות" תבילות טבק.

אבל הטבק הזה כמו שלא הייתי עבדן גדול, מונח לו בעצמותי קבלה עד היום הזה. דבר נורא עבודה לא בשביל "אידישע קינדער" מה שנקרא.

קודם כל צריך היה להכין את המשתלה, אחר כך צריך היה להוציא את השתילים מהמשתלה וללכת לשטח לשתול, אז אם אכר היה עושה כמה דונמים טבק - הלך בלוף ליפשיץ והמציא מכונה לשתילת טבק, היית זורק שתיל נותן לחיצה בכפתור, הייתה יריקת מים והשתיל בפנים האדמה. וזה היה יוצא יופי, אלא שאכרים לא סומכים על מכונות, אז אחרי שהיית עושה את כל העבודה הזו וקונה מכשיר ושם בו מים ושחל היה עוד הולך כל אכר ומהדק את השתיל באדמה שיהיה בטוח שהשתיל יחזיק. וכשהייתה כבר מכונה הוא עשה מאותה מכונה "יבלי" (כפול) והמכונה שתלה שני שתילים במכה, שתי שורות.

זה היה שכלול מרעיש, בקיצור הטבק גדל והוא גדל טוב ופה התחילו הצרות. טבק זה לא גידול כמו חיטה, שעורה או תירס - גדל, הבשיל, קצרת, גמרת - גידול הטבק והטיפול בו נמשך בלי סוף - כל הקיש נמשך הקטיף, אתה הולך עם ארגז או עם קופסא ואתה עובר בין השורות, רואה עלה צהוב אתה קוטף אותו, על שיח אחד יש 15 עד 20 עלים, אחד מצהיב היום השני מצהיב בעוד שבוע השלישי מצהיב בעוד שבועיים וככה אתה עובר בין השיחים ואתה קוטף בכל פעם עלה ושם בקופסא. אתה לא יכול לזרוק אותו סתם לקופסא אתה צריך לשים אותו בשורה שכאשר יבואו לארוז אותו הוא יהיה נוח לקחת ביד כדי שאפשר יהיה להשתיל אותו בחוט. כשאתה גומר לקטוף אתה ממלא קופסא (חצי ארגז תנוכה כזה) אתה הולך לקצה השורות שמה אוספים את כל היבול של הקוטפים. כל הארץ עבדה אז

על העלים הלחים מהטל דביק וזה דבר נורא. זה ממש זפת ואתה לא יכול לגרד בעיניים והכרחי - זה היה ממש קללת אלוהים.

אחרי שאטפת את המנה היומית אתה מסתכל עוד פעם ומוצא עלה צהוב נוסף ולוקח אותו כמובן, מורוד שאין יותר עלים צהובים והולך, עוזב את החלקה ליומיים או שלושה ולא בא אליה יותר. ואז גם מחלקים את השדה שלך לקטעים כדי שתהיה מחזוריות בעבודה. את כל הארגזים עם העלים האלה מביאים לבית. אז כשיש בית שהוא בית עם חצר של אכר ויש לו מחסן והוא שט את הטבק במחסן, נוחא, מה? לנו היה איפה לשים? היו אוספים את הטבק על המרפסת בבית, וכל הבית היה מסריח מטבק וכל האוכל היה מסריח טבק וזה היה דבר מבחיל ונורא.

ואני זוכר שכלידים קודם כל היינו הולכים לעשות את העבודה החקלאית הרגילה, לקצור לרוש, להוביל מפה לשם ועוד לפני שהלכנו בבוקר לבית הספר היינו מספיקים לעשות איזה ארגזצ'יק ולרוץ הביתה להתרחץ ולרוץ לבית הספר. בכתה ובבית הספר הכל הסריח כמו מחששה. ורק גומרים את הבית ספר, יאללה רצים הביתה, אוכלים, נחים קצת ואז מתחילים להשחיל. את העלים של הטבק משחילים על חוטים, כל חט באורך של 1.50 - 1.20 מ' בקצה החוט היו מלבישים מחט באורך של 40 ס"מ או חצי מטר ואחרי שהשחלת את המחט אתה לוקח כל עלה באופן פרסובלי ביד עם הגיד כלפי פנים וזו הייתה עבודה נמלים עד שאתה ממלא מחט אחרי מחט וכל המשפחה עסקה בזה, כל המשפחה זה כלום, גם האורחים שהזדמנו הביתה השחילו טבק. ואני זוכר מטחאי אחד מבלי להזכיר שמות, אמרו שהוא מתחתן בקרוב ומצא אחת בחיפה שאלו אותו: איך היא? מנומסת? מלומדת? יש לה כסף? אז הוא אמר: סתומה. אמרו לו: אז מה המצב? אז הוא אמר: כשהיא יושבת להשחיל, אז היא יושבת. והכוונה הייתה כמובן להשחלת הטבק.

זה היה יחוס!!!

אחר-כך, את החוטים האלה היו מוציאים החוצה ותולים על מסגרות עץ ושם הטבק היה מתייבש אחרי שהעלים התייבשו הי לוקחים כל עלה ועלה ועושים "סנדל" שבעה עלים ביחד ואז היו תולים בבוידס. זה היה תלוי בבוידס לפעמים שנה שלמה. ובבוידס הסתובבו תולים ועכברים, צפורים וחסידות ואי אפשר היה לאכול בבית. בכלל אי אפשר היה להכנס לבית. ואם בעל-הבית בעצמו היה מעשן בריא, אז כל שבוע היה לוקח סולם מטפס למעלה ומתחיל להוריד כמה עלים. את העלים האלה היה פורש בלילה בחוץ בטל כדי שיספגו לחות ובבוקר היה האכר הזה קם לפני האחרים ומתחיל לחתוך לעצמו טבק (לכל אחד הייתה סכין "ספיישל" עם קרש מיוחד). ואני זוכר שכל אחד היה מתפאר מי חתך לעצמו יותר טבק.

את ה"סנדלים" האלה מהטבק, היו מזמינים למחסן לאריזה, לפעמים חיכו שנה לפעמים אפילו שנתיים. בינתיים היה מתייבב בשטח מוכס מטבריה ומתחיל לשקול את הטבק. הלא לטבק היה מונפול. כעבור שנה או חצי שנה באה ביקורת, והוא בינתיים (האכר) עישן את מוציאת היבול שלו. פחות או יותר היו יודעים מתי יבוא "מוחמד המעריך" מטבריה ואז היו הולכים בחצר והיו אוספים זבל יבש ושמים עם כל הטבק (על המשקל) ואז פתאום אחד נהיה לו כמות פי שנים ממה שהיה לו לפני חצי שנה, בקיצור קוריוזים לא חסרו בעסק הזה ופרנסה - גרוש לא היה. אבל זה הופיע למחסן ובמחסן הזה ארזו "ביילות" כל "ביילה" שקלה 50 ק"ג.

והנה כיום אחד, העולם בחורף, אנחנו בבית הספר ומחסן האריזה לא רחוק מבית הספר, גשמים, ברקים ורעמים, דבר נורא - סוף העולם.

בקיצור, אני זוכר את כל אנשי המושבה רצים עם השקים (מעילי הגשם היו משקים)
 וכולם סביב המחסן עם אתים ומהומה גדולה מסביב.
 וחשאל, אני לא יודע איך, הרי רדיו לא היה ולא היה גם טלפון ולא היה שום אמצעי קשר
 וידענו כבר בבית הספר שהחצר של רוזה בכור עם הבית הלכו בשטפון.
 נו, ולך תמצא מורה שיעצור בעדנו. מהחלונות ומהדלתות, קפצנו והיינו בחוץ, מגיעים
 למחסן וכל הרחוב והסביבה מלאים ב"ביילות" של טבק, "ביילות" היו מפוזרות על פני
 כל השטח. וכולם עם אתים חופרים תעלה, סרקטור לא היה אז.....
 ואז התחילו לרוץ לבית של רוזה בכור לבית גן. מתחת לקיר הרפת בצבצו ראשים וזנבות
 ורגליים של שוררים (אז עדיין חרשו עם שוררים) והבית עד מעל החלונות היה כולו
 בבוץ, וספרו שהיה להם תינוק, יהודה גרטי זה הבן של סלומון גרטי אז הוא היה עוד
 תינוק, רק נולד. ואז הודד שלי אריה קפץ ושחה לתוך הבית והוציא את הילד ואז קראו
 לוייהודה "יודה לאלהים" זה סלומון קבע את השם הזה. בקיצור - הבית, הרפת, המחרשות
 הפרדות, הסוסים - הכל היה מונח בוואדי. ואז רוזה בכור הפסיקה לעבוד עם שוררים
 וקנו לה זוג פרדות, המודרניזציה הגיעה עד לחצר של רוזה בכור.
 אתה יודע שרוזה היתה אשכנזיה, שם משפחתה היה וליצמן והם מותיקי האשכנזים של
 טכריה היא התחתנה עם דוד בכור (ס"ט) והם באו להיות אכרים בבית גן. הם באו יחד עם
 הגרים. אנשי הכרון ראו בהם אוריינטלים ונתנו להם את אדמות ההרים לעיבוד והם עבדו
 עם שוורים ומחרשה ערבית עד השטפון שאז הם קבלו פרדות.

יש לי ספור על אורי -

יום אחד משפחת שרפמן עקרה ונסעה לחיפה לחפש את מזלה בעולם הגדול.

היה לו אוטו משא , לשרפמן , והוא הלך לחפש פרנסה.

יום אחד אורי בא לביקור:

"אהלן אורי, איך חיפה?"

"חיפה חרה, 10 'סנריות' בגרוש" ענה אורי.

ארכיון ותיקי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלחה ואדי שרפמן
בית גן יבנאל טל. 04766700